

ПОНЯТТЯ «СІВЕРЩИНА»: ІСТОРИКО-ЕВОЛЮЦІЙНЕ БАЧЕННЯ

Ярослава Кулібова

Науковий керівник:

Андрій Гриценко

Сіверщина — історико-географічний регіон, який недостатньо досліджений. Нині немає розвідок, де було б узагальнено й систематизовано дані про топографію Сіверської землі. У науковій літературі «немає навіть певної думки щодо її розташування — у різних за характером працях вона, відповідно, локалізується: в Подесенні; в міжріччі Сожу й Десни; в Деснянсько-Сейминському міжріччі; в басейні Десни та верхів'ях Оки; в районі Путивля та Брянська» [3, с. 28].

Сіверщина — це неповторна культурна й географічна територія, яка знаходиться в Українському Поліссі, яка має глибокі історичні корені й живається на позначення північного регіону України.

У енциклопедії історії України поняття «Сіверська земля» — «історична область, що включала басейн середньої та нижньої Десни, Посем'я й нижче Посожжя; до складу С. з. належали такі міста, як Брянськ, Гомель, Дроків, Курськ, Мглин, Морівськ, Новгород-Сіверський, Почеп, Путивль, Радогощ, Рильськ, Стародуб, Трубчевськ, Чернігів» [2, с. 571].

За однією з версій, поняття «Сіверщина» виникло в Середньовіччі на позначення частини території Київської Русі — великого державного утворення, яке панувало на значній частині Європи, де жили східнослов'янські племена. У цей час, поняття «Сіверщина», «Сіверська Русь» й «Сіверські землі» почали використовуватися для позначення територій на Півночі Європи, які розташовувалися біля річки Сіверський Донець. Ця територія охоплювала частини у сучасної України, Білорусі, росії. У цей період Сіверщина була однією з найбільш розвинутих і цивілізованих областей, де розташовувалися важливі промислові міста, такі, як Чернігів і Глухів

Існує думка, що поняття «Сіверщина» з'явилося саме в XI столітті, коли Київська Русь була розділена на окремі князівства. Тоді ці землі ввійшли до складу Київської землі, яку очолював князь Володимир Мономах. Він заснував місто Сіверськ, звідки й походить назва регіону. Згадки про поняття «Сіверщина» можна знайти й у хроніках Київської Русі. Наприклад, у літописі «Повість минулих літ» згадується про рабовласницьку знать, яка проживала на території Сіверщини. Також уже в хроніках XII століття читаємо згадки про Сіверщину як територію, що розташовувалася на південному заході Київської Русі [1].

У XIII столітті, після воєнної операції війська монголо-татар під проводом хана Батия та падіння руської столиці — Києва, Сіверська земля втратила своє політичне значення й почала залежати від Золотої Орди. Однак, продовжувала відігравати важливу роль в розвитку культури та мистецтва. Тут з'явилися літературні школи, які сформували основи української літератури та мови.

Як культурно-етнографічний район, Сіверщина почала формуватися тільки з XIV століття, коли Галицько-Волинським князем став Юрій Львович. У цей період тут почали з'являтися нові центри культури й освіти, наприклад, Новгород-Сіверський.

Пізніше, в XV-XVI століттях, під назвою Сіверщина стали розуміти всю територію, що розташована на північ від Києва — це сучасні Чернігівщина, Сумщина, Київщина та частина росії.

Згодом Сіверщина стала поширеною назвою для вказівки на північну частину України, а також окремих територіальних устрій. Наприкінці XVII – на початку XVIII століття, в період існування Речі Посполитої, було створено Сіверське воєводство, яке згодом було розділене на окремі повіти. Такий устрій існував до 1793 року, коли Польща була поділена між Російською й Австрійською імперіями, Пруссією.

У XIX столітті поняття «Сіверщина» використовувалося для позначення окремого провінційного підрозділу російської імперії, до якого входили такі міста, як: Київ, Чернігів, Суми. Згодом, після розпаду московського царства, Сіверщина стала територією Київської губернії.

У Радянському Союзі поняття «Сіверщина» широко використовували в пресі та наукових працях для позначення північних регіонів Української Радянської Соціалістичної Республіки. Крім того, це поняття активно застосовували в політичному дискурсі для враження єдності цих земель, які об'єднала спільна історична та культурна спадщина.

Починаючи з 1991 року, після того, як Україна стала незалежною державою, «Сіверщина» була замінена назвою «Східне Полісся». Така зміна назви була зумовлена бажанням української влади витіснити радянську номенклатуру та підкреслити самобутність українського народу. Зараз «Сіверщина» — територія, яку займають Конотопський та Шосткинський райони Сумської області; Корюківський, Ніжинський, Новгород-Сіверський та Чернігівський райони Чернігівської області.

Сучасне використання поняття «Сіверщина» є достатньо різноманітним. Його вживають як географічний термін для позначення північних земель України, також в історичних та культурних дослідженнях.

Сіверщина має свої етнографічні особливості, які відрізняють її від інших регіонів України. Тут розташовані старовинні села та міста, де збереглися традиції та звичаї минулих поколінь. У цьому регіоні можна знайти дерев'яні церкви, хутірські двори та інші архітектурні пам'ятки. Сіверщина зараз славиться своїми народними ремеслами, такими як: вишивка, гончарство, різьбярство. Крім того, Сіверщина — багатонаціональним регіон, де живуть українці, росіяни, євреї, білоруси та інші етнічні групи, що й сприяло формуванню багатокультурного середовища, розмаїттю національних традицій.

Отже, поняття «Сіверщина» має давню історію, яка пов'язана з культурним розвитком північної частини України. Воно стало символом ідентичності й самобутності сіверського народу, визначає особливості його культури, мови, традицій та способу життя.

Література

1. Герасько М. Особливості побудови житла на Чернігово-Сіверщині. *Етнічна історія народів Європи*. 2013 № 40. С. 37-41.

2. Енциклопедія історії України : у 10 т. / за ред. кол. В. А. Смолій. Київ : Наук. Думка, 2012. Т. 9. 929 с.

3. Русина О. Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського: монографія. Київ : НАН України, 1998. 243 с.

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ЖИТОМИРА У РОКИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ІСТОРІЇ МІСТ ТА СІЛ УКРАЇНСЬКОЇ РСР: ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ»

Роман Гринчук

Науковий керівник:
Андрій Гриценко

Вигнання фашистської окупаційної влади на початку 1944 року з Житомирщини відразу дозволила переорієнтувати розвиток економіки регіону на мирні рейки, перш за все, через потребу відновлення економічного потенціалу області. Безперечно, основна увага була зосереджена на розвитку економіки обласного центру. Адже значний спад виробництва, нерівномірність між промисловою та сільськогосподарською продукцією в УРСР позбавили можливості швидко поновлювати власні технічні засоби під час німецько-радянської війни [10].

Важливим джерелом до вивчення окресленої наукової проблеми безперечно є фундаментальна праця вітчизняних дослідників 1960-1970-х років – «Історія міст та сіл Української РСР», створена за ініціативи першого секретаря ЦК Комуністичної партії України Петра Шелеста [8]. Колосальний енциклопедичний довідник "Історія міст і сіл УРСР", що умістив у 26-ти томах понад 2 360 авторських аркушів у вигляді 10 160 статей і довідок та понад 9 тис. ілюстрацій був створений зусиллями 100-тисячного авторського колективу, в якому були представлені як науковці, так краєзнавці – активні дослідники регіональної історії [2 - 6]. В усіх цих томах витримана єдина схема відбору та розташування матеріалу, застосовані єдині критерії оцінок, не вільні, однак, від догматизму комуністичної ідеології [7, с. 7; 9].

Доволі ґрунтовно було досліджено історію Житомирської області у відповідному шостому томі цього фундаментального видання. Зокрема, велика увага приділена розвитку обласного центру, особливо актуальній темі відновлення економіки Житомира у післявоєнний період. Авторським колективом науковців Г. П. Булкіним, З. Д. Вахбрейтом, О. М. Іващенко, О. О. Павловим було створено ґрунтовну історичну довідку обсягом 0,8 друкованих аркуша під назвою «Житомир у роки післявоєнного відновлення народного господарства». Безперечно дане історичне джерело має важливе значення для вивчення історії економіки Житомира у роки післявоєнного відновлення.

Тут ми подаємо деякі аспекти аналізу даної теми без змін. «Як тільки місто було визволене від окупантів, житомиряни розгорнули наполегливу боротьбу за відбудову народного господарства. Дороговказом в їх боротьбі була постанова РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 21 серпня 1943 року «Про невідкладні заходи по відбудові господарства в районах, визволених від окупантів»... Лише в Житомирі гітлерівці знищили 113 тис. радянських громадян і понад 10 тис. вивезли на німецьку каторгу... зруйнували музичну й панчішну фабрики, меблевий комбінат, 17 промислових артілей, залізничний вузол, спалили будинки облвиконкому і